

Azərbaycan tarixinin elə məqamları var ki, onu xatırladıqca qürur duyursan. Elə tarixlər var ki, qan yaddaşımıza yazıb nəsilərdən-nəsillərə ötürür, yaşadırıq. Azadlığa, müstəqilliyə can atan xalqımız XX əsrdə bu yolu uğurla keçdi. Əsrin əvvəlində qazandığı müstəqilliyi, əsrin sonunda daha əbədi və daimi etdi. Azadlıq verilmir, alınır. Azərbaycan xalqı da azadlığına asanlıqla qovuşmadı, minlərlə şəhid verdi, lakin yolundan dönmədi. Kəvrək addımlarını atan müstəqil dövlətimizin qorunması, möhkəmləndirilməsi yolunda ağılasığmaz faciələr yaşandı. Qanlı Yanvar, Xocalı, Daşaltı əməliyyatı və tarixə yazılan

neçə-neçə ölüm-dirim mübarizəsinin qurbanları acımızı artırsa da, döyüş əzmini qırmadı. Sarsılmadıq, sınımadıq, ölümdən qorxmadıq, torpaq uğrunda ölməyi şərəf bildik. Bu döyüşlərin, çarpışmaların içində doğulub böyüyən gənclər ataların yarımçıq qalmış döyüş yolunu Zəfərlə başa çatdırdı. Azərbaycan Ordusu dünyanın ən güclü ordularından biri kimi dünya hərbi tarixinə örnək olan döyüş taktikası ilə düşməne layiqli cavab verdi, təqvimimizi yenilədi. 1990-cı il 20 Yanvar, 1992-ci il 26 fevral tarixlərinin yanına daha bir tarix yazdı: 2020-ci il 10 noyabr... Son ikiəsrlik tariximizin davamlı mübarizəsinin uğurlu sonu...

Tarixin unudulmayan səhifəsi

Tarix yaşanmışlardır, onu nə təzələmək, nə silib atmaq olur. Bizə sadəcə xatırlamaq, ibrət dersi götürmək, səhvlərimizdən nəticə çıxarmaq qalır. Bu gün tariximizin qara səhifələrini xatırlamaqda da bir məqsəd var: onu təkrar yaşamamaq!..

1992-ci il 26 fevral. Xocalı soyqırımı. Yaddaşımız bizi 30 il əvvələ aparır. Həmin ərəfədə Azərbaycanın Ermənistanla həmsərhəd olan Qazax rayonunun Bağanis Ayırım kəndinin, Dağlıq Qarabağda azərbaycanlılar yaşayan İmarət Qərvənd, Tuğ, Səlakətin, Axullu, Xocavənd, Cəmilli, Nəbilər, Meşəli, Həsənabad, Kərkicahan, Qaybalı, Malıbəyli, Yuxarı və Aşağı Quşçular, Qaradağlı kəndlərinin işğalı zamanı həmin yaşayış məntəqələrinin dinc əhalisinin bir hissəsi qabaqcadan hazırlanmış plan əsasında xüsusi amansızlıqla qətlə yetirilmişdi. 1992-ci il fevralın 17-də Xocavəndin Qaradağlı kəndində 80 nəfərdən çox azərbaycanlı kütləvi qırğına məruz qalmışdı. Xocalı faciəsi addım-addım yaxınlaşırdı...

Xocalı 1991-ci ilin oktyabrında blokadaya salınmışdı. Xankəndindən 10 kilometr cənub-şərqə, Ağdam-Şuşa və Əsgəran-Xankəndi yollarının arasında strateji məntəqədə yerləşən, Dağlıq Qarabağın yeganə hava li-

manının yerləşdiyi Xocalı fevralın ikinci yarısından başlayaraq Ermənistan hərbi birləşmələri tərəfindən tam mühasirəyə götürüldü. Dinc sakinlərin dəstə halında və ya təklikdə mühasirədən çıxmaq üçün göstərdiyi bütün cəhdlər qarşı alınır.

Xocalı həm də müdafiə olunurdu. 1992-ci il fevralın 25-də Əlif Hacıyev və onun dəstəsi səhər saat 5-ə qədər düşməne ciddi müqavimət göstərdi. Qüvvələr qeyri-bərabər olsa da dəstə geri çəkilmir, döyüşürdü. İlk növbədə dinc əhalini təhlükəsiz yerə çatdırmağa cəhd göstərdilər. Adamların bir hissəsini Ağdamın Selli kəndinə çatdırmaq mümkün oldu, lakin hələ nicat gözləyən çox adam var idi. Əlif Hacıyev bu döyüşlərdə vurulmuşdu. Həmin günlərdə Şöhrət Həsənov, Ələsgər Novruzov, Tofiq Hüseynov, İnqilab İsmayılov, Aqil Quliyev, Füzuli Rüstəmov və başqaları qəhrəmanlıqla döyüşmüş, Xocalını xilas etmək üçün son damla qanlarınadək vuruşmuşdular.

Xocalı o dövrdəki ölkə rəhbərliyi tərəfindən tamamilə müdafiəsiz buraxılmışdı. Ümummillət lider Heydər Əliyev bununla bağlı demişdir: "O zamankı iqtidarın Azərbaycanın milli müstəqilliyinə və xalqımıza qarşı xəyanətkar mövqeyi, öz konstitusion vəzifə borcuna cinayətkar laqeydliyi, ardı-arası kəsilməyən siyasi hakimiyyət oyunları, respublikada baş alıb gedən anarxiya və başıpozuqluq, ayrı-ayrı siyasətbazların məkrli şəxsi ambisiyaları bu tarixi faciənin törədilməsinə birbaşa şərait yaratmışdır. Uzun müddət dörd tərəfdən düşmən əhatəsində taleyin ümidinə buraxılmış vətəndaşlarımızın imdad dolu harayı qulaqardına vurulmuş, Xocalının xilas olunması üçün real imkanların mövcudluğuna baxmayaraq, günahsız əhali məqsədyönlü şəkildə bu milli qırğına sürüklənmişdir. Xocalı soyqırımı erməni faşizminin iç üzünü bir daha açıb göstərməklə tək-cə Azərbaycan xalqına qarşı deyil, bütün bəşəriyyətə qarşı yönəlmiş tarixi cinayətdir və beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq sivilizasiyalı dünya tərəfindən məhkum olunmalıdır".

Xocalı soyqırımı azərbaycanlılara qarşı törədilmiş bəşəri cinayətdir və o, dünya tarixində dinc əhalinin kütləvi qətləmi kimi dərin iz qoymuş Xatın, Holokost, Sonqmi, Lidise, Babi Yar, Ruanda və Serebrenitsa kimi soyqırımları ilə bir sırada durur.

Xocalı soyqırımı Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycana təcavüzü zamanı doğma torpağının müdafiəsinə qalxmış xalqımızı sarsıtmaq, onun mübarizə əzmini qırmaq, Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhalisini məhv etmək niyyətilə törədilmiş silsilə kütləvi qırğın aktlarından biridir. Bunu Xocalı faciəsindən təqribən ay yarım sonra aprelin 8-də Kəlbəcər rayonunun Ağdaban kəndinin

işğalı zamanı törədilən vandalizm aktı da sübut edir. Bu qətləmlərin davamı kimi 1992-ci il avqustun 28-də Goranboyu rayonunun Ballıqaya kəndində dinc əhali amansızlıqla qətlə yetirilib.

Xocalı soyqırımından 30 il ötür. Bu illərdə atəşkəs elan edilsə də düşmən heç bir zaman atəşkəsin şərtlərinə əməl etmədi, təmas xəttinə yaxın yaşayış məntəqələrimiz mütəmadi şəkildə atəşə tutuldu, evlər dağıldı, insanlar öldürüldü. Ermənilər öz qəddarlıqlarını Vətən müharibəsi dövründə də nümayiş etdirdilər. Döyüş zonasından uzaqda yerləşən şəhərlərə atılan raketlər yenə də dinc əhaliyə hədəflənmişdi. Gəncədə, Bərdədə, Tərtərdə və başqa şəhər və rayonlarda Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyinin dinc əhalini hədəf seçməsi köhnə ssenarinin davamı idi. Onun Gəncədə yaratdığı acı mənzərə eynilə Xocalı soyqırımını xatırladırdı hər kəsə. Valideynlərini itirib tək qalmış bir qızcağazın məlul baxışlarında Xocalı qətləmi günü yetim qalmış uşaqların kədərini, faciəsinin əksini gördük, yaralar qövr etdi. Bu yarlara məlhəm qoyan, içimizdəki acını soyudansa Azərbaycan əsgəri, zabiti oldu. Düşmən özü də hiss etmədən bu torpağın hər bir övladını qəhrəmana çevirmişdi və nəhayət illər boyu intiqam hissi ilə yaşayan igid oğullar öz torpağın azad edib faciə qurbanlarının qisasını aldı.

1993-cü ildə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə fevralın 26-sı tarixi Xocalı soyqırımı günü kimi qəbul olundu. Heydər Əliyevin 25 fevral 1997-ci il tarixli Qərarı ilə hər il fevral ayının 26-sı saat 17:00-da Azərbaycan Respublikası ərazisində Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq sükut dəqiqəsi elan olunub.

2014-cü ildə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Xocalı soyqırımı haqqında qeyd etmişdir ki: "Xocalı faciəsi iki yüz ilə yaxın bir müddət ərzində erməni millətçilərinin və onların havadarlarının xalqımıza qarşı apardığı etnik təmizləmə və qoyqırımı siyasətinin davamı və qanlı səhifəsi idi".

2017-ci ildə Xocalı soyqırımının 25-ci ildönümü Bakıda növbəti ümumxalq yürüşü ilə yad edildi. Yürüşdə "Dünya Xocalı soyqırımını tanımalıdır", "Xocalıya ədalət!", "Xocalını unutmayın!", "Rədd olsun erməni faşizmi!", "Xocalı-XX əsrin soyqırımı", "Cinayətkarlar cəzasız qalmayacaqlar!" və s. çağırış və şüarlar nümayiş etdirildi. 2021-ci ilin fevralında isə biz Xocalı soyqırımı gününü qalib bir xalq kimi qeyd etdik. Xocalı soyqırımı unudulmayacaq, həm də ona görə ki, bizə mübarizə aparmadı, qalib gəlməyi öyrətdi...

Zümürd QURBANQIZI,
"Respublika".